

ULUSLARARASI EĞİTİM BİLİMLERİ DERGİSİ

ISSN: 2149-0848

THE JOURNAL OF INTERNATIONAL EDUCATION SCIENCE

Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine
Yönelik Tutumları Ölçeğinin Geliştirilmesi:
Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Development of Teachers' Attitudes
towards Gender Equality Scale: A Validity and
Reliability Study

Derya OĞUZ*
Ercan YILMAZ**

Geliş/Submitted: 23.10.2023
Kabul/Accepted: 22.12.2023
Yayın/Published: 26.12.2023

 10.29228/INESJOURNAL.73152

Makale Türü:

Araştırma Makalesi

Article Information:

Research Article

Citation / Atıf

Oğuz, D. ve Yılmaz, E. (2023). Öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik tutumları ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10 (37), 435-460.

This article was checked by Intihal.net. Bu makale İntihal.net tarafından taranmıştır.

This article is under the Creative Commons license. Bu makale Creative Commons lisansı altındadır.

*Bil. Uzm., Necmettin Erbakan Üniversitesi, derya.oguz.90@gmail.com

**Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, ercanyilmaz70@gmail.com

ULUSLARARASI EĞİTİM BİLİMLERİ DERGİSİ

ISSN: 2149-0848

THE JOURNAL OF INTERNATIONAL EDUCATION SCIENCE

Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Tutumları Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

*Development of Teachers' Attitudes towards Gender Equality Scale:
A Validity and Reliability Study*

Derya OĞUZ

Prof. Dr. Ercan YILMAZ

Öz: Bu araştırmada lise düzeyindeki öğrencilerin görüşlerine göre öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik tutumlarını ölçmek için geçerli ve güvenilir bir ölçme aracının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Ölçme aracının geliştirilmesinde sistematik bir yaklaşım izlenmiştir. Pilot uygulama sonuçları üzerinde açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri yapılmıştır. Rassal kümeleme örnekleme yöntemi ile belirlenen 1830 lise öğrencisi, ölçek geliştirme sürecinin örneklemini oluşturmuştur. AFA ve DFA sonucunda ölçeğin 21 madde ve 4 alt boyuttan oluştuğu tespit edilmiştir. Bu boyutlar "Mesleki yönlendirme", "Derse Katılım", "Kişisel Hak ve Nitelikler" ve "Sorumluluk Bilinci" olarak isimlendirilmiştir. İkinci düzey DFA ile de sınanan ölçeğin uyum değerleri yeterli veya kabul edilebilir düzeydedir. Ölçeğin güvenirliliğine ilişkin hesaplamalarda Cronbach's alpha iç tutarlılık katsayısının .903 olduğu tespit edilmiştir. Bulgular ışığında 5'li likert tipinde hazırlanan Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Tutumları Ölçeği'nin öğrencilerin algısına göre öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik tutumlarını ölçmek için geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim bilimleri, toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet eşitliği, öğretmen tutumları, ölçek geliştirme.

Abstract: In this research, it was aimed to develop a valid and reliable measuring tool to measure teachers' attitudes towards gender equality according to the opinions of high school students. A systematic approach was followed in the development of the measuring tool. Exploratory and confirmatory factor analyzes were conducted on the pilot application results. 1830 high school students determined by random cluster sampling method constituted the sample of the scale development process. As a result of EFA and CFA, it was determined that the scale consists of 21 items and 4 sub-dimensions. These sub-dimensions are named "Vocational Orientation", "Class Participation", "Personal Rights and Qualifications" and "Respon-

bility Consciousness". The fit values of the scale, which was also tested with the second level CFA, are sufficient or at an acceptable level. In calculations regarding the reliability of the scale, Cronbach's alpha internal consistency coefficient was determined to be .903. In the light of the findings, it was concluded that the Teachers' Attitudes Towards Gender Equality Scale, prepared in a 5-point Likert type, is a valid and reliable measurement tool to measure teachers' attitudes towards gender equality according to the students' perception.

Keywords: Educational sciences, gender, gender equality, teacher attitudes, scale development.

Giriş

Eğitim, tüm bireylere fırsat eşitliği çerçevesinde sunulması gereken temel bir insan hakkıdır. Günümüzde eğitim sistemleri eşitlik konusunda önemli gelişmeler kaydetmiş olsa da özellikle kız çocuklarının mağdur olduğu toplumsal cinsiyet eşitsizliği sorunu halen varlığını sürdürmektedir. İçine doğduğu toplumda cinsiyetine bağlı olarak farklı tutum ve yaklaşımlara maruz kalan çocuklar, eğitime erişim başta olmak üzere kişilik gelişimi, sosyal, kültürel ve sportif becerilerin edinimi, meslek seçimi ve kariyer planlaması gibi hayatın pek çok alanında önemli sorunlar yaşamaktadır.

Toplumsal cinsiyet, sosyalleşme sürecinde kadınlara ve erkeklere toplum tarafından yüklenen rolleri ve kalıp yargıları içeren bir kavramdır. Cinsiyet; biyolojik olarak eril veya dişil olma durumuyla ilgili kalıtsal bir özellik iken, toplumsal cinsiyet kişinin biyolojik cinsiyetine bağlı olarak sosyal olarak yapılandırılan özelliklerini ifade eder. Bu özellikler kadın ve erkek olmakla ilgili normları, davranışları ve rolleri içerir (WHO, 2023). Biyolojik olarak belirlenen cinsiyet kavramı evrensel ve değişmez iken, sosyal olarak belirlenen toplumsal cinsiyet kavramı kültürlere, toplumlara ve zamana göre değişebilir. Toplumsal cinsiyet eşitliği ise fırsatlara, kaynaklara ve hizmetlere erişimde hiç kimsenin cinsiyetine dayalı bir ayrımcılığa uğramamasıdır (UNDP, 2008). Eşitlik kadınlarla erkeklerin aynı olması anlamına gelmeyip, kadınların ve erkeklerin haklarının, sorumluluklarının ve fırsatlarının, erkek veya kadın olarak doğmalarına bağlı olmaması anlamına gelir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesi hem bir insan hakları hem de bir sosyal adalet meselesidir (UN, 2011).

Toplumsal cinsiyet aile, devlet, medya ve eğitim gibi birçok faktörün etkisiyle ortaya çıkar. Egemen kültürün bir parçası olan toplumsal cinsiyet rolleri, aile ve toplumun diğer kurumları tarafından bireye aktarılır. Kız ve erkek çocukları birbirinden farklı sosyalleşme süreçlerinden geçer. Ebeveynler çocuğun cinsiyetine bağlı olarak dili farklı şekillerde kullanır (Farrell vd., 2023). Çocuğun cinsiyetine göre farklı isim, giyim, oyuncak tercihleri yapılır. Bireylere cinsiyetine göre farklı hak, görev ve sorumluluklar yüklenir. Aile, okul ve toplum içinde maruz kaldıkları farklı tutum ve davranışlar so-

nucunda bireyler kendilerine sunulan cinsiyet rollerini içselleştirerek öğrenir (Daşlı, 2019: 368). Bu toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklı cinsiyet ayrımları kadınların ve erkeklerin yaşamını farklı biçimlerde şekillendirerek kamusal ve özel alanda eşitsizliklere yol açar. Kız çocukları eğitim ve sağlık olanaklarından yeterince faydalanamaz. Kadınlar ekonomik kaynaklara erişemez, erkeklere göre çalışma hayatında daha az yer alır, idari, sosyal ve politik alanda yeterli temsil düzeyine ulaşamaz.

Toplumun yarattığı algı ve bakış açısına göre kadını dezavantajlı, erkeği ise avantajlı konuma getiren toplumsal cinsiyet kavramı, sosyal bilimlerde 1970'li yıllardan itibaren bir problem olarak ele alınmaya başlamıştır (Gökoğlu, 2021: 2050). Toplumsal cinsiyet eşitliği ise son yıllarda özellikle sürdürülebilir ekonomik ve sosyal gelişmeyi amaçlayan ülkelerin en çok önem verdiği konulardan biri haline gelmiştir (Savaş, 2018: 102). Toplumsal cinsiyet eşitliği indeksi Birleşmiş Milletler İnsani Gelişmişlik Raporlarında ülkelerin gelişmişlik düzeyinin göstergelerinden biri olarak ele alınmaktadır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programının (BMKP) 2000-2019 dönemi raporunda Türkiye'nin toplumsal cinsiyet eşitliği performansı değerlendirilmiş ve Türkiye'nin toplumsal cinsiyete dayalı gelişme indeksinin, OECD'ye üye ülkelerin tamamının altında olduğu belirtilmiştir (Kızılırmak vd., 2022). Bununla birlikte, toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının artık geçerliliğini yitirdiği düşünülen İngiltere gibi çağdaş toplumlarda dahi ikili cinsiyet sınırlandırmalarının halen devam ettiği, öğretmenlerin öğrencilerin fırsatlarını kısıtlıyor olabileceği ileri sürülmektedir (Sheehy ve Solvason, 2023: 3-13).

Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirmek için çeşitli proje ve araştırmalar gerçekleştirilmektedir. Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasının kanuni dayanakları hazırlanmış, eğitim hakkının sunulmasında din, dil, ırk ve cinsiyet ayrımının gözetilemeyeceği anayasanın 42. maddesi ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile garanti altına almıştır.

Toplumsal cinsiyet ekseninde yapılan araştırmalarda, toplumsal cinsiyet ayrımcılığından sadece kadınların değil, erkeklerin de mağdur olduğu görülmeye başlanmıştır (Gökoğlu, 2021: 2050). Yine yapılan araştırmalarda karşılaşılan önemli bir sonuç, bireylerin toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin farkında olmadıkları veya derecesini kavrayamadıklarıdır (Berekashvili, 2012: 39; ETCEP, 2014; Tavdgiridze vd., 2021: 2874). Nitekim toplumsal cinsiyete yönelik olarak ortaya konan ayrımcı tutumlar, bireyler tarafından "normal" olarak algılanmaktadır. Ayrımcı tutumların mağduru olan bireyler dahi yaşadıkları olumsuzlukların toplumsal cinsiyetinden değil biyolojik cinsiyetinden kaynaklı olduğunu düşünmekte, dolayısıyla bu durumu "doğal" olarak kabul etmektedir.

Sosyal yaşamın her alanında olduğu gibi eğitim alanında da toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması önemlidir. Eğitim sisteminin herkese eşit fırsat tanımada ve cinsiyetçi kalıp yargılarla mücadelede etkili bir rolü vardır. Zira eğitim, tutum ve davranış

nışları değiştirmede çok güçlü bir araçtır (Sayılan, 2012). Öğretmenlerin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının bir taşıyıcısı olmaktan ziyade, toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığına sahip olarak sınıfı yönetmelerinin, olumlu bir sınıf ikliminin oluşumundan başlayarak önemli toplumsal sorunların çözümüne katkı sağlayacağı söylenebilir.

Öğrencilere sunulan eğitimin niteliğinin en önemli belirleyicisi olan öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik tutumlarının, öğrencilerin kişilik gelişimine, kendini ve çevresini algılama biçimine, değer, tutum ve inançlarına etkisi kaçınılmazdır. Eğitim alanında Türkiye’de toplumsal cinsiyet üzerine yapılan araştırmalarda okul öncesi çocukların (Yağan Güder, 2014), okul çağı çocuklarının (Kılıç vd., 2014), ergenlerin (Türkmen ve Alptekin, 2020), yetişkinlerin (Baydur vd., 2016), Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin (Büyükalın Filiz vd., 2018), öğretmen adaylarının (Seçkin ve Tural, 2011; Bayraktar ve Yağan Güder, 2019), okul öncesi öğretmenlerin ve ebeveynlerin (Öztürk, 2022), üniversite öğrencilerinin (Arıcı, 2011; Daşlı, 2019; Öngen ve Ayaç, 2013) ve akademisyenlerin (Yıldırım vd., 2018) toplumsal cinsiyete ilişkin algılarının ve tutumlarının incelendiği görülmektedir. Ayrıca eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirmek (ETCEP 2014 vb.) ve öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitliği duyarlılığını artırmak (Esen, 2013a) amacıyla çeşitli araştırma, proje ve kampanyalar gerçekleştirilmiştir. Şahin ve Çoban (2019)’a göre toplumsal cinsiyet tutumları konusunda öğretmenlerle çalışılan 3 araştırma (Tezer Asan, 2010; Filiz ve Gözelyurt, 2017; Temiz ve Cin, 2017) mevcut olup, Yıldırım vd. (2022) tarafından öğretmenlerin toplumsal cinsiyet tutum düzeyleri ve bu tutumları etkileyen faktörler incelenmiştir. Bununla birlikte öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik tutumlarını öğrenci gözüyle belirleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu boşluktan hareketle, bu araştırmada eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik çalışmalarda kullanılmak üzere geçerli ve güvenilir bir ölçme aracının geliştirilmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Tutumları Ölçeği (bundan sonra ÖTCEYTÖ olarak anılacaktır) geliştirilirken Bryman ve Cramer (2001) tarafından önerilen örneklem büyüklüğü kabul edilmiştir. Bryman ve Cramer (2001)’e göre ölçek geliştirilirken örneklem, taslak ölçekteki madde sayısının on katı olmalıdır. ÖTCEYTÖ’nün taslak halinde 26 madde bulunmaktadır. Bu sebepten dolayı örneklem büyüklüğünün açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizlerinin her birisi için örneklem olması gereken kişi sayısının en az 260 olması gerektiği kabul edilmiştir. Örneklemde çok aşamalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Evren liselerin bulunduğu merkez ilçelere göre tabakalara ayrılmıştır. Öğrenciler, öğrenim gördükleri okul türlerine göre alt tabakalara ayrılmıştır. Belirlenen okullarda bulunan sınıflar küme olarak kabul edilmiştir. Rassal kümeleme örnekleme yöntemi ile 1830 lise öğrencisi, ölçek geliştirme

sürecinin örneklemini oluşturmuştur. Bu örneklem rassal bir şekilde ikiye ayrılarak yarısı açıklayıcı faktör analizi için, yarısı doğrulayıcı faktör analizi için kullanılmıştır. Katılımcıların % 54,6'sı kız, % 45,4'ü erkektir. Katılımcıların % 27,6'sı lise birinci sınıf, % 23,2'si ikinci sınıf % 25,7'si üçüncü sınıf ve % 23,5'i dördüncü sınıftır.

Ölçeğin kararlılığına ilişkin güvenilirliğini ve ölçüt geçerliğini kestirmek için evrendeki lise öğrencilerinden rassal kümeleme örnekleme yöntemi ile belirlenen 87 öğrenci, test-tekrar test sürecindeki kişi sayısını oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Öğrenci Algısına Göre Öğretmen Etik Değerler Ölçeği: Araştırma kapsamında geliştirilen ÖTCEYTÖ'nün ölçüt geçerliliğini tahmin etmek amacıyla, ölçüt olarak Gündüz ve Coşkun (2012) tarafından geliştirilen Öğrenci Algısına Göre Öğretmen Etik Değerler Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 30 madde ve 2 boyuttan oluşmaktadır. İstatistiksel analizler sonucu boyutların açıklanan toplam varyans miktarının %50,29 olduğu, ayrıca ölçeğin tüm boyutlarının toplam puanlar ile korelasyonu istatistiksel açıdan .001 düzeyinde anlamlı olduğu bulunmuştur. Test-tekrar test güvenilirliği çalışmasında, ölçeğin toplam ve alt boyutlarının test-tekrar test güvenilirlik katsayıları (r) I. alt boyut .85; II. alt boyut .72; toplam .88 olarak hesaplanmış, her bir alt boyutun iki uygulama arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki gösteren ölçeğin yüksek güvenilirliğe sahip olduğu anlaşılmıştır. Ölçeğin toplam puanlarının Cronbach's alpha değerleri .95, Guttman değeri .93 ve Spearman Brown değeri .93 olup, ölçeğin toplam ve alt boyutlarının iç tutarlılığa dayalı güvenilirliklerinin de çok yüksek olduğu belirlenmiştir.

Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Tutumları Ölçeği: Araştırmanın ikinci veri toplama aracı; bu araştırma kapsamında geçerlik ve güvenilirlik analizleri yapılan ÖTCEYTÖ'dür. ÖTCEYTÖ'nün madde yazımına başlamadan önce yerli ve yabancı literatür araştırılmıştır. Bu araştırmalarda öğretmenlerin toplumsal cinsiyete yönelik davranışları ile ilgili boyutları ve nitelikleri ortaya konulmuştur (Acar Erdol ve Gözütok, 2017; Alan vd., 2018; Altınova ve Duyan, 2013; Altuntaş ve Altınova, 2015; Arıcı, 2011; Asan, 2010; Aslan, 2007; Baran vd., 2018; Bayraktar ve Yağan Güder, 2019; Berekashvili, 2012; Carlana, 2019; Daşlı, 2019; Esen, 2013a; Esen, 2013b; Esen, 2015; Farago vd., 2022; Filiz ve Gözelyurt, 2017; Flood, 2015; Hoffman ve Kloska, 1995; Kandemir, 2021; Kılıç vd., 2014; Kimzan ve Arıkan, 2021; Koyuncu Şahin vd., 2016; Köse, 1998; Onar ve Uçurum, 2022; Öztürk, 2022; Ramachandran, 2009; Seçkin ve Tural, 2011; Sampermans ve Claes, 2018; Silman vd., 2019; Slater, 2003; Streitmatter, 1994; Şahin ve Çoban, 2019; Şahin, 2007; Tantekin Erden, 2009; Tavdgiridze vd., 2021, Todor, 2010; Torun, 2002; Vatandaş, 2007; Yıldırım vd., 2022; Yurtsever, 2011). Bu incelemelere ve araştırmalara dayalı olarak, lise öğrencilerinin anlayabileceği şekilde maddeler yazılmıştır. Yazılan maddelerle 26 maddeden oluşan madde havuzu oluşturulmuştur.

BULGULAR ve YORUM

Araştırmanın bu bölümünde, ÖTCEYTÖ'nün geçerlik ve güvenilirliğine ilişkin elde edilen bulgular ele alınarak yorumlanmıştır.

Kapsam Geçerliği

Taslak ölçek madde havuzundaki maddelere ilişkin uzman görüşü alınmıştır. Bu uzmanlar, bu alanda çalışmalar gerçekleştirmiş beş akademisyendir. Uzmanların gerçekleştirdiği değerlendirmeye ilişkin görüşlerinin uyumu Kendall Uyuşum Katsayısı analizi ile sınanmıştır. Uzman kişilerin değerlendirmeye yönelik görüşlerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır (Kendall's $W = .345$ $p = .321$). Uzmanların önerileri ve görüşleri kapsamında gerekli revizyonlar gerçekleştirilmiş ve taslak ölçeğin niteliği artırılmaya çalışılmıştır.

Anlaşılabilirlik

ÖTCEYTÖ, anlatım, okunabilirlik düzeyleri, anlaşılabilirlik, imla, cümle yapıları, kelime ve kelime grubu gibi ölçütler açısından incelenmesi için iki dilbilim uzmanının görüşlerine sunulmuştur. Dilbilim uzmanların görüşleri ve önerileri kapsamında taslak ölçek maddelerinde gerekli görülen düzeltmeler yapılmıştır. Ölçme ve değerlendirme uzmanlarından alınan görüşler değerlendirilmiş ve ölçek maddelerinin cevaplandırılmasında 5 dereceli likert tipi kullanılmıştır. Bu likert tipi cevaplandırma seçenekleri puanları ile; "Öğretmenime çok uygun (5 puan)", "Öğretmenime uygun (4 puan)", "Öğretmenime ne uygun ne uygun değil (3 puan)", "Öğretmenime uygun değil (2 puan)" ve "Öğretmenime hiç uygun değil (1 puan)" şeklindedir.

ÖTCEYTÖ'nün öğrenciler tarafından cevaplandırılmasını sınamak için 54 öğrenciye pilot uygulama yapılmıştır. Bu pilot uygulama sürecinde öğrencilerden anlaşılmayan, okunamayan, belirsizlik yaşanan taslak ölçek maddelerini belirtmeleri istenmiştir. Pilot uygulama sürecinde öğrencilerden gelen görüşler kapsamında taslak ölçekte bazı düzeltmeler yapılmıştır. ÖTCEYTÖ'nün 26 maddelik taslak hali tekrar iki dilbilim uzmanının görüşlerine sunulularak incelemeleri sağlanmıştır. ÖTCEYTÖ'ye dilbilim uzmanlarının önerilerine dayalı bir şekilde son hali verilmiştir. Pilot uygulamalarda ÖTCEYTÖ'nün taslak halinin 8-10 dakikada cevaplandırabildiği tespit edilmiştir.

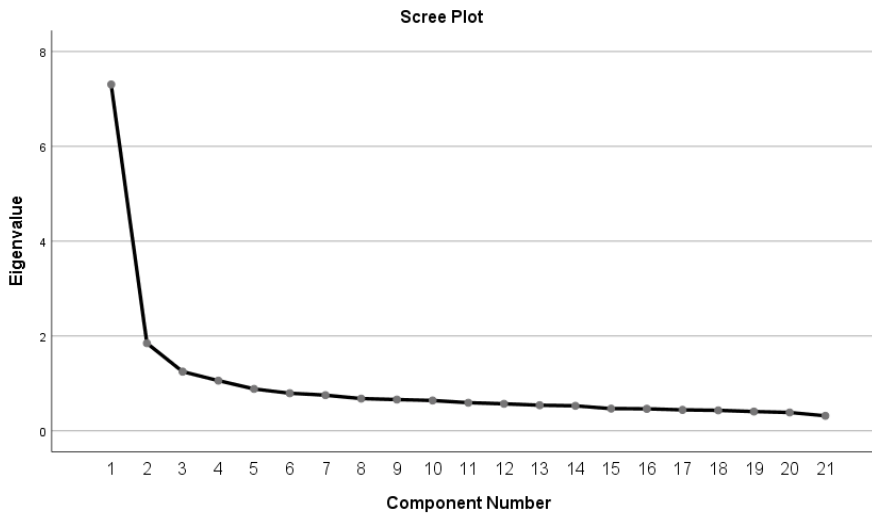
Yapı Geçerliği

ÖTCEYTÖ'nün yapı geçerliğini sınamak için önce açımlayıcı faktör analizi, ardından doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Bu analizlere ilişkin bulgular sırasıyla aşağıda sunulmuştur.

Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Tutumları Ölçeği'nin Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA)

ÖTCEYTÖ'nün 26 maddelik taslak halinin AFA için 915 öğrenciye uygulanan veri seti kullanılmıştır. İlk önce toplanan verilerin Z puanları hesaplanarak uç değerlere sahip olup olmadığı incelenmiştir. Bu incelemeler sonucunda 22 verinin uç değer olduğu tespit edilmiş ve AFA için oluşturulan veri setine dahil edilmemiştir. AFA için oluşturulan verinin faktör analizine uygunluğu; KMO katsayısı, Bartlett testi Ki-kare değeri ve anti-imaj matrisindeki köşegen değerleri incelenerek karar verilmiştir. Yapılan analizler sonucunda KMO katsayısı .936; Bartlett testi Ki-kare değeri istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=16041,703$; $p<0.01$). Anti-imaj matrisindeki köşegen değerlerinin tamamının 0.50'den büyük olduğu tespit edilmiştir. Bu değerlere göre ÖTCEYTÖ için toplanan verilerin faktör analizine uygun olduğuna karar verilmiştir.

ÖTCEYTÖ'nün Açıklayıcı Faktör Analizlerinde (AFA) faktör yükleri; temel bileşenler analizi için (Principal Component), ana eksen boyutlandırma yöntemi ve oblik rotasyonla faktör analizi uygulanmıştır. Özdeğeri 1'in üzerinde olan 4 faktörün olduğu belirlenmiştir. Maddelerin bir faktörde yer alabilmesi için faktör yüklerinin en az 0.40 olması kabul edilmiştir. AFA analizi sürecinde faktör yükü 0,40'ın altında olan ve binişik olan dört madde sırayla analizlerden çıkartılmış ve analizler tekrar gerçekleştirilmiştir. Her bir madde çıkarımında uzman görüşleri alınmıştır.

Şekil 1. Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Tutumları Ölçeği'nin yamaç birikinti grafiği

ÖTCEYTÖ'nün yamaç birikinti grafiğine (Şekil 1) göre faktör sayısının dört olduğuna karar verilmiştir. ÖTCEYTÖ'nün geliştirilmesi amacıyla yapılan AFA ve DFA analizleri sonucunda dört alt faktörlü ve açıklanan toplam varyans oranı %54,564 olarak bulunmuştur. ÖTCEYTÖ'ye ait AFA sonuçları Tablo 1'de ifade edilmiştir.

Tablo 1. Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Tutumları Ölçeği'nin (ÖTCEYTÖ) faktör yapısı

Madde	Yenilenmiş Numara	Ortak Varyans	Bileşen-1 Faktör Yüğü	Bileşenler			
				1	2	3	4
M10	T1	,410	,480	,424			
M26	T5	,399	,464	,572			
M20	T9	,551	,600	,695			
M9	T13	,496	,559	,660			
M8	T16	,615	,686	,699			
M19	T18	,544	,594	,692			
M21	T20	,568	,574	,726			
M2	T2	,556	,683		,585		
M3	T6	,481	,588		,637		
M16	T10	,611	,679		,730		
M17	T14	,595	,714		,678		
M18	T17	,658	,722		,745		
M24	T19	,463	,637		,516		
M23	T21	,558	,703		,643		
M4	T3	,608	,502			,739	
M6	T7	,543	,335			,723	
M22	T11	,575	,515			,664	
M25	T15	,525	,524			,648	
M12	T4	,661	,480				,782
M13	T8	,581	,545				,683
M14	T12	,457	,632				,449
Varyans Kaynağı				B1	B2	B3	B4
Açıklanan Varyans				17,502	16,720	11,037	9,305
Toplam Varyans: 54,564							

ÖTCEYTÖ'nün yapı geçerliği analizleri ile faktör yüklerinin .424 ile .782 arasında değiştiği görülmüştür. ÖTCEYTÖ'nün maddelerine ilişkin faktör yükleri, kabul edilen .40'ın üstündedir ve bu maddelerin öngörülen yapıyı ölçtüğü kabul edilebilir.

Maddelerin gruplandığı faktörler literatüre göre adlandırılmıştır. ÖTCEYTÖ'nün T1, T5, T9, T13, T16, T18 ve T20 maddelerinden oluşan birinci faktör "Mesleki yönlendirme", T2, T6, T10, T14, T17, T19 ve T21 maddelerinden oluşan ikinci faktör "Derse Katılım", T3, T7, T11 ve T15 maddelerinden oluşan üçüncü faktör "Kişisel Hak ve Nitelikler", T4, T8 ve T12 maddelerinden oluşan dördüncü faktör "Sorumluluk Bilinci" olarak adlandırılmıştır.

ÖTCEYTÖ'nün alt boyutlarının birlikte aynı yapıyı ölçüp ölçmediğini değerlendirmek için alt boyutların puanları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu ilişkiye ait değerler Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Tutumları Ölçeği'nin faktörleri arasındaki korelasyon katsayıları

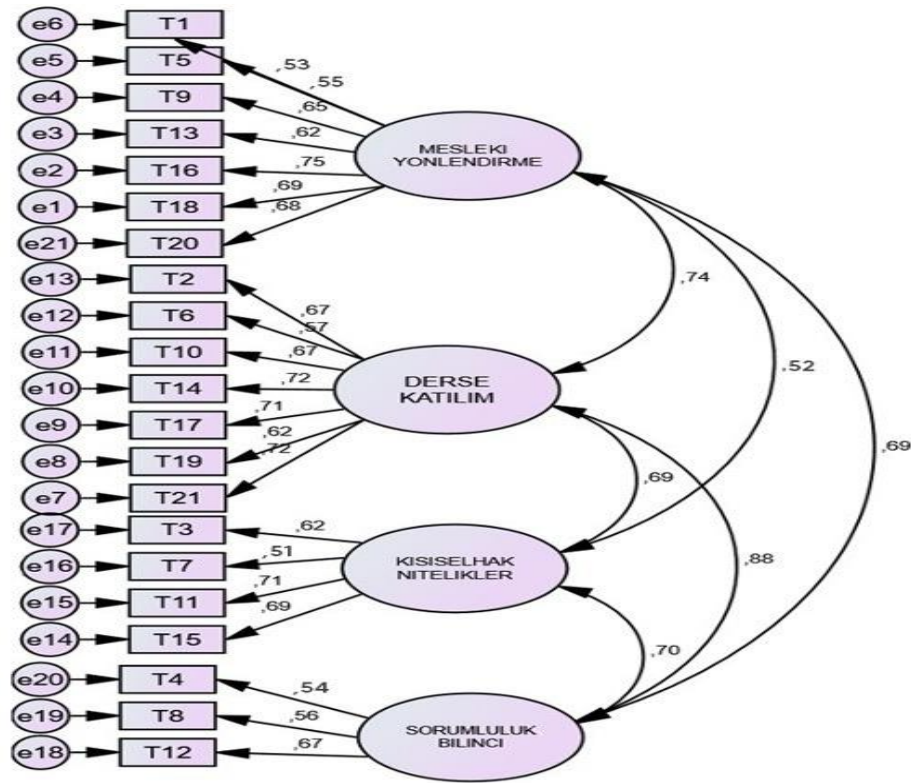
		Mesleki Yönlendirme	Derse Katılım	Kişisel Hak ve Nitelikler	Sorumluluk Bilinci
Mesleki Yönlendirme	r	1			
Derse Katılım	r	,611**	1		
Kişisel Hak ve Nitelikler	r	,332**	,514**	1	
Sorumluluk Bilinci	r	,460**	,588**	,409**	1

** : p<.01

ÖTCEYTÖ'nün tüm alt boyut puanları arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır (p<.01). Bu sonuçlara göre ÖTCEYTÖ'nün alt boyutlarının aynı yapıyı ölçtüğü varsayılabilir.

Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Tutumları Ölçeği'nin Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)

ÖTCEYTÖ'nün doğrulayıcı faktör analizi, 915 verilik veri seti ile gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin AFA sonucu elde edilen dört faktörlü 22 maddelik hali doğrulayıcı faktör analizi ile sınanmıştır. Gerçekleştirilen DFA analizi sürecinde bir madde standardize yol katsayısı düşük çıktığı için modelden çıkarılmıştır. Bu çıkarımlar sonucu ÖTCEYTÖ'nün DFA ile elde edilen diyagramı Şekil 2'de verilmiştir.

Şekil 2. Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Tutumları Ölçeği'nin DFA sonuçları: Birinci Düzey Standartlaştırılmış Yol Diyagramları

ÖTCEYTÖ'nün DFA ile ilgili yol diyagramları (Şekil 2) incelendiğinde, maddelerin standardize yol katsayılarının .52 ile .75 arasında olduğu görülmüştür. Kline (2005), maddenin ilgili değişkeni temsil edebilmesi için standardize yol katsayılarının .50 ve üzerinde olmasını önermektedir. ÖTCEYTÖ'nün maddelerine ait standardize yol katsayılarına göre ölçeğin maddeleri yeterli yordayıcılığa sahiptir. ÖTCEYTÖ'nün DFA'ya ilişkin modelin uyum indeks değerleri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Tutumları Ölçeği'nin birinci düzey DFA sonuçlarının uyum indeksi değerleri ve karşılaştırılması

Model	χ^2/sd	GFI	CFI	IFI	AGFI	NNFI	RMSEA
Uyum	673,761/174=3,872	.970	.969	.969	.960	.958	.037
Yorumu*	Yeterli Uyum	Yeterli Uyum	Yeterli Uyum	Yeterli Uyum	Yeterli Uyum	Yeterli Uyum	Kabul Edilebilir

* (Hu ve Bentler, 1999; Schumacker ve Lomax, 2004)

ÖTCEYTÖ'nün dört faktörlü yapısına ait DFA'ya ilişkin uyum indekslerine göre ilgili model kabul edilebilir düzeydedir. ÖTCEYTÖ'nün doğrulayıcı faktör analizi ile

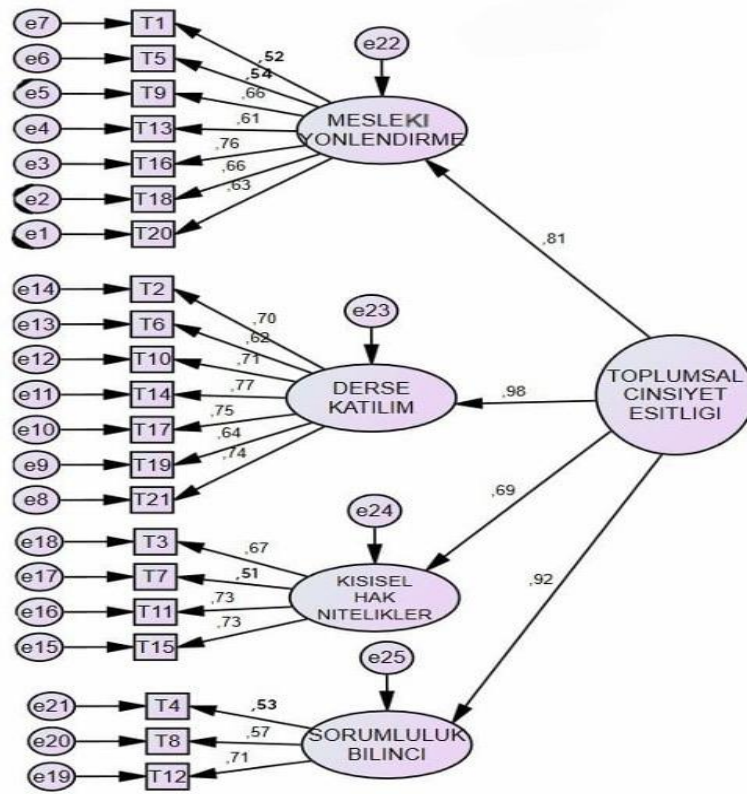
elde edilen değerlere göre “Mesleki Yönlendirme”, “Derse Katılım”, “Kişisel Hak ve Nitelikler” ve “Sorumluluk Bilinci” alt boyutları, üst boyutta kuramsal olarak ileri sürülen öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitliği değişkenliğini temsil ettiği varsayılmıştır.

ÖTCEYTÖ'nün AFA ve DFA süreci gerçekleştirilirken çıkarılan maddelerin çıkarılma sebepleri ve aşamaları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. AFA ve DFA ile Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Tutumları Ölçeği'nin madde çıkarımı ile ilgili uzman görüşleri

Çıkarılan ölçek madde no	Analiz Türü	Uzman Görüşü
M1	AFA	Maddeyi kapsayan başka maddeler mevcut
M7	AFA	Madde başka maddelerle binişik
M5	AFA	Madde ilgili boyutla teorik açıdan örtüşmüyor
M15	AFA	Madde teorik yapıyı yansıtmıyor
M11	DFA	Madde başka maddelerle binişik

Çok boyutlu ölçeklerin çok boyutlu yapıları ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi ile sınanmalıdır (Meydan ve Şeşen, 2011). ÖTCEYTÖ'nün çok boyutlu yapısı bir gizil değişken olarak belirlenerek ikinci düzey çok faktörlü modelle test edilmiştir. Bu modele ilişkin ikinci düzey DFA sonuçları Şekil 3'de görülmektedir.

Şekil 3. Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Tutumları Ölçeği'nin

ği'nin DFA sonuçları: İkinci düzey standartlaştırılmış yol diyagramları

ÖTCEYTÖ'nün birinci düzey DFA sonucunda belirlenen "Mesleki Yönlendirme", "Derse Katılım", "Kişisel Hak ve Nitelikler" ve "Sorumluluk Bilinci" boyutlarının bir üst boyutta öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitliği faktöründe birleşmesini test etmek için ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir (bkz. Şekil. 3). Oluşturulan ikinci düzey faktör analizine yönelik DFA uyum iyiliği değerleri Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Tutumları Ölçeği'nin İkinci Düzey DFA sonuçlarının uyum indeksi değerleri ve karşılaştırılması

Model	χ^2/sd	GFI	CFI	IFI	AGFI	NNFI	RMSEA
Uyum	657,391/165=3,984	.967	.971	.971	.954	.961	.039
Yorumu*	Yeterli Uyum	Yeterli Uyum	Yeterli Uyum	Yeterli Uyum	Yeterli Uyum	Yeterli Uyum	Kabul Edilebilir

* (Hu ve Bentler, 1999; Schumacker ve Lomax, 2004)

ÖTCEYTÖ'nün ikinci düzey DFA sonucu ulaşılan uyum indeksleri şöyledir: $\chi^2/sd=3,984$, $GFI=0.967$, $CFI=0.971$, $IFI=0,971$, $AGFI=0,954$, $NFI=0.961$ ve $RMSEA=0.039$. Bu sonuçlara göre ÖTCEYTÖ'nün uyum indeksleri yeterli ve kabul edilebilir düzeydedir.

Ölçüt Geçerliliği

ÖTCEYTÖ'nün ölçüt geçerliliğini belirlemek amacıyla Gündüz ve Coşkun (2012) tarafından geliştirilen Öğrenci Algısına Göre Öğretmen Etik Değerler Ölçeği kullanılmıştır. ÖTCEYTÖ ve Öğrenci Algısına Göre Öğretmen Etik Değerler Ölçeği 87 kişilik aynı öğrenci çalışma grubuna uygulanmıştır. Elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayıları Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Tutumları Ölçeği'nin ölçüt geçerliliği sonuçları

	Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Tutumları Ölçeği					
	Mesleki Yönlendirme	Derse Katılım	Kişisel Hak ve Nitelikler	Sorumluluk Bilinci	Toplam Puan	
Öğrenci Algısına Göre Öğretmen Etik Değerler Ölçeği						
Mesleki Sorumluluk	r	-,359	-,488**	-,502**	-,493	-,566**
Mesleki Yeterlilik	r	-,366*	-,408*	-,477**	-,516	-,532**
Toplam Puan	r	-,347*	-,568**	-,601**	-,605	-,663**

($p < .01$).

ÖTCEYTÖ'nün at boyutları ve toplam puanları ile Öğrenci Algısına Göre Öğretmen Etik Değerler Ölçeği'nin alt boyutları ve toplam puanları arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < .01$). Bu sonuçlara göre ÖTCEYTÖ'nün ölçüt geçerliliğini sağladığı varsayılabilir.

Güvenirlige İlişkin Bulgular

ÖTCEYTÖ'nün güvenirligini belirlemek için maddelerin madde-toplam puan korelasyon değerleri, alt ve üst grup farkı için t değerleri ve ÖTCEYTÖ'nün ve alt boyutlarının Cronbach's alpha iç tutarlılık katsayısı değerleri incelenmiştir. Bu değerlere ilişkin sonuçlar Tablo 7'da verilmiştir.

Tablo 7. Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Tutumları Ölçeği'nin güvenirligi ölçek maddelerine ait bazı güvenirlilik analizi değerleri

Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Tutumları Ölçeği'nin alt boyutları	Madde No	Üst ve alt grup farkı için t değeri	Madde-toplam puan korelasyon	Cronbach's alpha iç tutarlılık katsayısı
Mesleki Yönlendirme	T1	21,93**	,430	.817
	T5	23,36**	,414	
	T9	31,83**	,540	
	T13	28,08**	,500	
	T16	40,36**	,631	
	T18	31,32**	,537	
	T20	29,35**	,515	
Derse Katılım	T2	32,11**	,626	.859
	T6	28,57**	,521	
	T10	38,32**	,615	
	T14	36,82**	,652	
	T17	42,61**	,660	
	T19	34,36**	,575	
	T21	38,96**	,640	
Kişisel Hak ve Nitelikler	T3	24,93**	,457	.718
	T7	15,11**	,298	
	T11	23,81**	,466	
	T15	26,15**	,473	
Sorumluluk Bilinci	T4	22,62**	,426	.664
	T8	25,21**	,490	
	T12	28,81**	,575	

Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Tutumları Ölçeği .903** : $p < .01$

ÖTCEYTÖ'nün maddelerinin, üst ve alt grup madde puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır. Bundan dolayı ÖTCEYTÖ'nün alt boyutlarından yüksek puan alan bireylerle düşük puan alan bireyleri ayırt ettiği varsayılabilir.

ÖTCEYTÖ'nün maddelerinin madde-toplam puan korelasyonu .414 ile .660 arasında değişmektedir. ÖTCEYTÖ'nün "Mesleki Yönlendirme", "Derse Katılım", "Kişisel Hak ve Nitelikler" ve "Sorumluluk Bilinci" boyutlarının güvenilirliği Cronbach's alpha iç tutarlılık katsayısı yöntemi ile sınanmıştır. Gerçekleştirilen güvenilirlik analizlerine göre Cronbach's alpha iç tutarlılık katsayısı değerleri; "Mesleki Yönlendirme" alt boyutu için .817; "Derse Katılım" alt boyutu için .859; "Kişisel Hak ve Nitelikler" alt boyutu için .718; ve "Sorumluluk Bilinci" alt boyutu için .664'dür. ÖTCEYTÖ'nün iç tutarlılık katsayısı ise .903 olarak tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Tutumları Ölçeği'nin Kararlılığı

ÖTCEYTÖ'nün kararlı ölçümler yapmasına ilişkin güvenilirliği Test-tekrar test yöntemi ile sınanmıştır. ÖTCEYTÖ, 87 kişilik bir öğrenci grubuna uygulanmış üç hafta sonra aynı öğrenci grubuna tekrar uygulanmıştır. Bu uygulamalar sonucunda elde edilen iki puan grupları arasındaki ilişki Pearson momentler çarpımı korelasyon tekniği ile test edilmiştir. Elde edilen sonuçlar Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Tutumları Ölçeği'nin toplam ve alt boyutlarının test-tekrar test güvenilirlik katsayıları

Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Tutumları Ölçeği ve alt boyutları		Mesleki Yönlendirme	Derse Katılım	Kişisel Hak ve Nitelikler	Sorumluluk Bilinci	Toplam Puan
Mesleki Yönlendirme	r	,744**	,426*	,550**	,551**	,627**
Derse Katılım	r	,363*	,891**	,374*	,381*	,665**
Kişisel Hak ve Nitelikler	r	,506**	,563**	,767**	,514**	,646**
Sorumluluk Bilinci	r	,608**	,492**	,549**	,549**	,502**
Toplam Puan	r	,667**	,820**	,635**	,645**	,824**

Hesaplanan Pearson çarpım moment korelasyon analizleri sonucunda Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Tutumları Ölçeği Toplam ve her bir alt boyutun iki uygulama arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki gösterdiği belirlenmiştir ($p < .01$). Elde edilen bu sonuçlara dayalı olarak Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Tutumları Ölçeği'nin güvenilirliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Tutumları Ölçeği'ne Yönelik Karar

ÖTCEYTÖ'nün AFA ile ortaya çıkan dört boyutlu yapısı DFA ile test edilerek uyum değerlerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu anlaşılmıştır. ÖTCEYTÖ'nün öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik tutumlarını temsil ettiği kabul edilmiştir. ÖTCEYTÖ'nün alt boyutlarının iç tutarlılık katsayılarının iyi düzeyde olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre ÖTCEYTÖ güvenilir ve geçerli bir ölçektir.

ÖTCEYTÖ'nün alt boyutları ve bu alt boyutların kapsadığı maddeler Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Tutumları Ölçeği'nin alt boyutları ve maddeleri

Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Tutumları Ölçeği'nin alt boyutları	Maddeler
Mesleki Yönlendirme	1, 5, 9, 13, 16, 18, 20
Derse Katılım	2, 6, 10, 14, 17, 19, 21
Kişisel Hak ve Nitelikler	3*, 7*, 11*, 15*
Sorumluluk Bilinci	4, 8, 12

*Ters puanlanacak maddeler

ÖTCEYTÖ'den toplam puan teorik olarak alınabilir. Aynı zamanda ölçek alt boyutlarıyla ayrı ayrı puanlanabilmektedir. Kişisel hak ve nitelikler boyutunda yer alan 3, 7, 11 ve 15 numaralı maddeler eşitlikçi ifadelerden oluşmakta olup veri analizlerinde ters puanlama yapılması gerekmektedir. Söz konusu maddelerin ters puanlanması yapıldığında, ÖTCEYTÖ'nün "Mesleki Yönlendirme" alt boyutundan 7 ile 35 aralığında; "Derse Katılım" alt boyutunda 7 ile 35 aralığında; "Kişisel Hak ve Nitelikler" alt boyutunda 4 ile 20 aralığında ve "Sorumluluk Bilinci" alt boyutundan 3 ile 15 aralığında puan alınmaktadır. ÖTCEYTÖ'nün tamamından 21 ile 105 puan alınmaktadır. ÖTCEYTÖ'nün her bir alt boyutlardan alınan yüksek puan, öğretmenlerin alt boyuttaki eşitsiz tutumlara, düşük puan ise ilgili alt boyuttaki toplumsal cinsiyet eşitliğine uygun tutumlara sahip olduğunu göstermektedir.

ÖTCEYTÖ'den alınan toplam puana göre alınan puanlar yükseldikçe öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik tutumlarının olumsuzlaştığı, puanlar düşükçe öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik tutumlarının olumlu olduğu anlaşılmaktadır.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmada geliştirilen ÖTCEYTÖ'nün öğrencilerin algısına göre öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik tutumlarını ölçmede kullanılabilecek geçerli ve

güvenilir bir ölçme aracı olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik tutumları, öğrencilerin mesleğe yönlendirilmeleri, derse katılımları, kişisel hak ve nitelikleri ile sorumluluk bilinçlerine dair düşünceleri, inançları ve bunlarla ilgili olarak ortaya koydukları davranışlarıdır.

Öğrenci algılarına göre öğretmenlerin toplumsal cinsiyete yönelik tutumlarını ölçmeyi amaçlayan ÖTCEYTÖ'nün geçerlik ve güvenilirlik değerleri incelendiğinde, ölçek maddelerinin amaçlanan niteliği ölçebildiği ve bu niteliğe sahip olunma düzeylerini ayırt edebildiği tespit edilmiştir. İstatistiksel analizler sonucu elde edilen 21 maddelik ölçek "Mesleki Yönlendirme", "Derse Katılım", "Kişisel Hak ve Nitelikler" ve "Sorumluluk Bilinci" olmak üzere 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Mesleki yönlendirme boyutunda "Meslek seçiminde kızları ve erkekleri farklı alanlara yönlendirir.", "Öğrencilerin cinsiyetlerine göre farklı hedefler belirlemelerini ister."; derse katılım boyutunda "Sınıfta söz hakkı verirken sürekli olarak belli bir cinsiyete öncelik tanır.", "Sınavlarda belli bir cinsiyetin daha başarılı olması gerektiğini belirtir.", kişisel hak ve nitelikler boyutunda "Kızların ve erkeklerin eşit haklara sahip olduğunu söyler.", "Cinsiyet farkı gözetmeksizin öğrencilere aynı derecede hoşgörülü davranır.", sorumluluk bilinci boyutunda "Belli bir cinsiyetin (kız ya da erkek) ödevini yapmamasını normal görür.", "Sınıf içi görevleri (sınıfın temizliği, sıraların düzeni vb.) cinsiyete göre dağıtır." gibi maddeler yer almaktadır.

Kandemir ve Sezgin-Nartgün (2022), 5 boyut ve 25 maddeden oluşan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeği'ni geliştirmiştir. Altınova ve Duyan (2013) tarafından geliştirilen Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği ise tek boyut ve 25 maddeden oluşmaktadır. Gözütok vd. (2017) tarafından geliştirip geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeği iki faktör ve 13 maddeden oluşmaktadır. Söz konusu ölçekler ile bu araştırma kapsamında geliştirilen ÖTCEYTÖ'nün ölçmeyi amaçladıkları nitelikler farklıdır. Bununla birlikte bahsi geçen ölçekler incelendiğinde, ölçeklerin maddelerinin temel olarak erkeğin kadına göre daha üstün, güçlü, etkin, zeki, başarılı, özgür vb. olup olmadığını, kadınların daha çok ev işlerinden sorumlu, erkeğin gölgesinde, gerisinde ve denetiminde olup olmadığını sorguladığı görülmektedir. İngiltere'de yapılan güncel bir araştırma (Sheehy ve Solvason, 2023), öğretmenlerin kadınlığı terbiye ve fiziksel görünüm ile ilişkilendirirken, erkekliği fiziksel güç, spordan zevk alma ve finansal sağlama rolüyle ilişkilendirdiklerini göstermektedir. Farago vd. (2022)'nin araştırmasında, öğretmenlerin geleneksel toplumsal cinsiyet rolü tutumlarına sahip olmalarının cinsiyet ayrımcılığını desteklemeleriyle olumlu yönde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Buna göre mevcut çalışmada geliştirilen ÖTCEYTÖ'nün, toplumsal cinsiyet temelli yerli ve yabancı literatür ile uyumlu olarak öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik tutumlarını ölçebileceği söylenebilir.

Uzman görüşlerine göre ÖTCEYTÖ'nün yeterli kapsam geçerliğine sahip olduğu

söylenbilir. ÖTCEYTÖ'nün kararlılığına ilişkin sonuçlar, ölçeğin kararlı bir şekilde ölçümler yaptığını göstermektedir. AFA ile elde edilen ölçeğin dört boyutlu yapısı DFA ile sınıanmıştır. ÖTCEYTÖ'nün DFA ile ilgili birinci düzey yol diyagramlarına göre maddelerin standardize yol katsayılarının .52 ile .75 arasında olduğu belirlenmiştir. Bu değerlere göre ölçeğin maddeleri yeterli yordayıcılığa sahiptir. Gerçekleştirilen ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizinde elde edilen uyum indeksleri de kabul edilebilir düzeydedir.

Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin bulgulara göre ölçek maddelerinin madde-toplam puan korelasyonu .414 ile .660 arasında olup, Cronbach's alpha iç tutarlılık katsayısı değerleri "Mesleki Yönlendirme" alt boyutu için .817; "Derse Katılım" alt boyutu için .859; "Kişisel Hak ve Nitelikler" alt boyutu için .718; ve "Sorumluluk Bilinci" alt boyutu için .664'dür. ÖTCEYTÖ'nün Cronbach's alpha iç tutarlılık katsayısı ise .903 olarak tespit edilmiştir. Fraenkel vd. (2014) Cronbach's alpha katsayısının .70 ve üzeri olması gerektiğini belirtmiştir. Bu referansa dayalı olarak ölçeğin güvenilir olduğu söylenebilir. "Sorumluluk Bilinci" alt boyutunun Cronbach's alpha iç tutarlılık katsayısının .664 olması ise bu boyutun daha az sayıda maddeden (3 madde) oluşması ile açıklanabilir.

Sonuç olarak yapılan analizler ve uzman görüşleri ışığında ÖTCEYTÖ'nün maddelerinin ölçülmesi amaçlanan niteliği ölçebildiği, yapı geçerliliğinin yeterli olduğu ve kararlı ölçümler gerçekleştirdiği söylenebilir. ÖTCEYTÖ ile ilgili elde edilen tüm bulgular dikkate alındığında geliştirilmiş olan ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu kanısına varılabilir. Bununla birlikte geliştirilen ölçek farklı öğrencilerden oluşan örneklemelerde sınıanarak, öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik tutumlarının belirlenmesine katkı sunacak verilerin elde edilmesinde kullanılabilir. Böylece gerek yerli gerekse yabancı literatürde oldukça sınırlı sayıda olan toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik araştırmaların sayısı artırılarak alana önemli katkılar sağlanabilir.

"COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" beyanları:

Etik Kurul Belgesi:

Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu – Tarih: 10/03/2023 Sayı: 2023/114

Çıkar Çatışması Beyanı:

Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazar/ların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

Finansal Destek:

Bu çalışmanın araştırma ve yazım aşamasında herhangi kişi/kurum veya kuruluşlar tarafından finansal destek alınmadığı bildirilmiştir.

Katkı Oranı Beyanı:

%50-%50

Destek ve Teşekkür Beyanı:

Sorumlu Yazar:

Derya OĞUZ

Çifte Kör Hakem Değerlendirmesi:	Dış-bağımsız
<i>The following statements are made in the framework of "COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors":</i>	
Ethics Committee Approval:	Necmettin Erbakan University Social and Human Sciences Scientific Research Ethics Committee – Date: 10/03/2023 Number: 2023/114
Declaration of Conflicting Interests:	No conflicts of interest were reported for this article.
Financial Support:	It has been reported that this study did not receive financial support from any person/institution or organization during the research and writing phase.
Author Contributions:	%50-%50
Statement of Support and Acknowledgment:	
Corresponding Author:	Derya OĞUZ
Double-Blind Peer Review:	External-independent

KAYNAKÇA

- Acar Erdol, T. ve Gözütok, F. D. (2017). Ortaöğretim öğrencileri için toplumsal cinsiyet eşitliği öğretim programı ihtiyaç analizi: (bir Anadolu lisesi örneği). *Eğitim ve Bilim*, 42(190), 39-65.
- Alan, S., Ertac, S. ve Mumcu, İ. (2018). Gender stereotypes in the classroom and effects on achievement. *Review of Economics and Statistics*, 100, 876–890.
- Altınova, H.H. ve Duyan, V. (2013). Toplumsal cinsiyet algısı ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24 (2), 9-22.
- Altuntaş, O. ve Altınova, H.H. (2015). Toplumsal cinsiyet algısı ile sosyo-ekonomik değişkenler arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Turkish Studies- International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(6), 83- 100
- Arıcı, F. (2011). Üniversite öğrencilerinde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılar ve psikolojik iyi oluş. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Asan, H.T. (2010). Ders kitaplarında cinsiyetçilik ve öğretmenlerin cinsiyetçilik algılarının saptanması. *Fe Dergi* 2, 2, 65-74.
- Aslan, A. (2007). Lise son sınıf kız öğrencilerin cinsiyet rollerine ilişkin düşünceleri. Yüksek Lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Baran, B., Siyez, M. D. ve Kaptanoğlu, Ş. N. (2018). Bilgisayar ve öğretim teknolojileri toplumsal cinsiyet eşitliği algı (BOTE-TCE algı) ölçeğinin geliştirilmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (1), 137-150.

- Baydur, H. vd. (2016). Manisa kent merkezinde yaşayan yetişkinlerde toplumsal cinsiyet tutumunun değerlendirilmesi: Yöntem ve temel bulgular. *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2 (5), 126-133.
- Bayraktar, S. ve Yağan Güder, S. (2019). Okul öncesi öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rolüne ilişkin tutumları ile eleştirel düşünme eğilimleri ilişkisi. *AJESI-Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 9 (2), 640-665.
- Berekashvili, N. (2012). The role of gender-biased perceptions in teacher-student interaction. *Psychology of Language and Communication*, 16 (1), 39-51.
- Bryman, A. & Cramer, D. (2001). Quantitative data analysis with SPSS release 10 for Windows. London: Routledge.
- Büyükalın Filiz, S., Kanlı, Y., Üstündağ, İ., ve Demircan, B.. (2018). Anadolu imam hatip lisesi öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algısı: Ankara Hüseyin Gazi Anadolu İmam Hatip Lisesi örneği. *Turkish Studies Educational Sciences*, 13 (19), 327-345.
- Carlana, M. (2019). Implicit stereotypes: Evidence from teachers' gender bias. *The Quarterly Journal of Economics*, 134 (3), 1163-1224.
- Daşlı, Y. (2019). Öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların belirlenmesi üzerine bir alan araştırması. *Van Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16 (1), 364-385.
- Esen, Y. (2013a). Hizmet öncesi öğretmen eğitiminde toplumsal cinsiyet duyarlılığını geliştirme amaçlı bir çalışma. *Eğitim ve Bilim*, 38 (169), 280-295.
- Esen, Y. (2013b). Gender discrimination in educational processes: An analysis on the experiences of studentship. *International Online Journal of Educational Sciences*, 5 (3), 757-782.
- ETCEP. (2014). Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi Projesi. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü.
- Farago, F., Martin, C. L., Granger, K. L., Santos, C. E., & Miller, C. F. (2022). Teachers' gender-role attitudes and gendered classroom practices. *Sex Roles*, 87, 471-486.
- Farrell, C., Slaughter, V., Thai, M., & Mulvihill, A. (2023). How we talk to kids: Adults prefer different forms of language for children based on gender expression. *Sex Roles*, 89, 119-134.
- Filiz, S. ve Gözelyurt, K. (2017). Meslek lisesi öğretmenlerinin meslek alanları açısından toplumsal cinsiyet eşitliğine dair görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15 (2), 239-264.
- Flood, M. (2015). Men and gender equality. M. G. Flood & R. Howson (Der.), Engaging

- Men in Building Gender Equality (1-31). Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Gökoğlu, S. (2021). Türkiye’de toplumsal cinsiyet algısı. *International Social Sciences Studies Journal*, 7 (82), 2049-2058.
- Gözütok, F.D., Toraman, Ç. ve Acar-Erdol, T. (2017). Toplumsal cinsiyet eşitliği ölçeğinin (TCEÖ) geliştirilmesi. *İlköğretim Online*, 16 (3) , 1036-1048.
- Gündüz, Y. ve Coşkun, Z. S. (2012). Öğrenci algısına göre öğretmen etik değerler ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13 (1), 111-131.
- Hoffman, L. W. & Kloska, D. D. (1995). Parents’ gender-based attitudes toward marital roles and child rearing: Development and validation of new measures. *Sex Roles*, 32, 273–295.
- Kandemir, A. (2021). Öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitliği, örgütsel dışlanma ve örgütsel engel algıları arasındaki ilişki. Doktora tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Kandemir, A. ve Sezgin-Nartgün, Ş. (2022). Toplumsal cinsiyet eşitliği ölçeğinin geliştirilmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 12(3), 1683-1702.
- Kılıç, A. Z., Beyazova, A., Akbaş, H. M., Ayten, Z. A. R. A., ve Serhatlı, İ. (2014). Okul çağı çocuklarının toplumsal cinsiyet algıları: Gündelik yaşam örnekleriyle cinsiyetçiliğin benimsenme durumuna ve esneyebilme olasılığına dair bir araştırma. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 17(2), 122-151.
- Kızılırmak, B., Memiş, E. ve Toksöz, G. (2022). Türkiye’nin toplumsal cinsiyet eşitliği performansı 2000-2019: 2000-2019 UNDP toplumsal cinsiyet eşitliği endeksleri analizi. Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği ve UNDP Türkiye Ofisi. <https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/handle/1/2036> adresinden erişildi. (ET: 03.09.2023)
- Kimzan, İ. ve Arıkan, A. (2021). Erken çocukluk dönemi bağlamında geleceğin öğretmenlerinin cinsiyetçi tutumları. *OPUS– Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 18(39), 277-307.
- Kline, T. J. (2005). *Psychological testing: A practical approach to design and evaluation*. Sage publications, Inc.
- Koyuncu Şahin, M., Çoban, A. ve Korkmaz, A. (2016). Toplumsal cinsiyet eşitliği ve Türk eğitim sistemindeki yeri: Okul öncesi öğretmen adaylarının gözünden. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, 3 (2), 735-752.
- Köse, R. (1998). Başarı yönelimlerindeki cinsiyet farklılıklarının akademik seçim ve

- edinimlere dönük etkileri. *Eğitim ve Bilim*, 22 (107), 36-45.
- Meydan, H. C. ve Şeşen, H. (2011). Yapısal eşitlik modellemesi amos uygulamaları. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Onar, S. ve Uçurum, B. (2022). Toplumsal cinsiyetçi söylemin günlük hayatta kullanılan dile yansması. *Turkish Studies*, 17(3), 473-488.
- Öngen, B. Ve Aytaç, S. (2013). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve yaşam değerleri ilişkisi. *Sosyoloji Konferansları No: 48 (2013-2)*, 1-18.
- Öztürk, Ö. (2022). Okul öncesi öğretmenlerinin ve ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algılarının karşılaştırılması. Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Ramachandran, V. (2009). Towards gender equality in education. New Delhi: National University of Educational Planning and Administration.
- Sampermans, D. & Claes, E. (2018). Teachers as role models in the political socialization process: How a good student–teacher relationship can compensate for gender differences in students’ gender equality attitudes. *Citizenship Teaching and Learning*, 13(1),105–125.
- Savaş, G. (2018). Türkiye’de yaşayan bireylerin toplumsal cinsiyet eşit(siz)liği algısı. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, I (2), 101-121.
- Sayılan, F. (2012). *Toplumsal cinsiyet ve eğitim: Olanaklar ve sınırlar*. Ankara: Dipnot Yayınevi.
- Seçkin, F. ve Tural, A. (2011). Sınıf öğretmenliği bölümü öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 6(4), 2446-2458.
- Sheehy A. & Solvason, C. (2023). Teaching lads’ lads and girly-girls: Why recognising and tackling gender stereotypes still matters in education. *Education*, 3-13.
- Silman, F., Bozcan, E. ve Koran, N. (2019). A comparative case study on the perceptions of pre-school teachers on gender roles and practices. *International Journal of Psycho-Educational Sciences*, (8) 3, 41-53.
- Slater, L. M. (2003). Gender bias in elementary schools: An examinaiton of teacher attitudes. Doctoral dissertation, Miami University, Ohio.
- Streitmatter, J. (1994). Toward gender equity in the classroom: Everyday teachers' beliefs and practices. New York: SUNY Press.
- Şahin, B. (2007). Toplumsal cinsiyet ve başarı, Ankara ili Çankaya ve Mamak ilçeleri ilköğretim ikinci kademe öğrencileri örneği. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi,

Ankara Üniversitesi, Ankara.

- Şahin, M.K. ve Çoban, A. (2019). Türkiye’de eğitim alanında toplumsal cinsiyet üzerine yapılmış çalışmalara toplu bir bakış. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12 (64), 588-599.
- Tantekin Erden, F. (2009). A course on gender equity in education: Does it affect gender role attitudes of preservice teachers? *Teaching and Teacher Education*, 0(25), 409-414.
- Tavdgiridze, L., Khasaia, I., Sherozia, N., & Turmanidze, L. (2021). Teachers’ attitudes towards gender equality. *Edelearn21 Proceedings*, 2874-2880.
- Temiz, Z. ve Cin, F. M. (2017). Okul öncesi eğitimde cinsiyet eşitliği üzerine betimsel bir çalışma. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 940-965.
- Tezer Asan, H. (2010). Ders kitaplarında cinsiyetçilik ve öğretmenlerin cinsiyetçilik algılarının saptanması. *Fe Dergi*, 2, 65-74.
- Todor, I. (2010). Gender in education: teacher perspective. *The International Journal of Inter disciplinary Social Sciences*, 4 (12), 45-52.
- Torun, Y. (2002). Gender bias in student-teacher interactions and its effect on reproduction of gender roles in the classroom. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, OD-TÜ, Ankara.
- Türkmen, D. ve Alptekin, G. (2020). Ergenlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin tutumlarının belirlenmesi: Eskişehir örneği. *Uluslararası Dil, Eğitim ve Sosyal Bilimlerde Güncel Yaklaşımlar Dergisi (CALESS)*, 2(2), 608-629.
- UNDP. (2008). Introductory gender analysis and gender planning training module for UNDP staff. https://www.iknowpolitics.org/sites/default/files/genderanalysistrainmodule_p1_29.pdf adresinden erişildi. (ET:05.08.2023)
- UN. (2011). Important concepts underlying gender mainstreaming. <https://www.un.org/womenwatch/osagi/pdf/factsheet2.pdf> adresinden erişildi. (ET:03.09.2023)
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Sosyoloji Konferansları* (35), 29-56.
- WHO. (2023). Gender and health. <http://www.who.int/gender-equity-rights/understanding/gender-definition/en/> adresinden erişildi. (ET:05.08.2023)
- Yağan Güder, S. (2014). Okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algılarının incelenmesi. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Yıldırım, İ.E., Ergüt, Ö. ve Camkıran, C. (2018). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusundaki farkındalığın belirlenmesine yönelik akademisyenler üzerine bir araştırma. *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*, 2, 37-46.
- Yıldırım, Ş., Buharalıoğlu, C. ve Yıldırım, A. (2022). Öğretmenlerin toplumsal cinsiyet tutumlarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 15 (91), 475-492.
- Yurtsever, K. (2011). İlköğretim II. kademe öğretmenlerinin öğrencilere yönelik tutumlarının cinsiyet değişkenine göre incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Extended Abstract

Introduction

Education is a fundamental human right that should be provided to all individuals within the framework of equal opportunity. Although today's education systems have made significant progress in terms of equality, the problem of gender inequality, which especially girls suffer from, still continues to exist. Gender is a concept that includes the roles and stereotypes imposed on women and men by society during the socialization process. While sex is an inherited characteristic related to being biologically male or female, gender refers to the socially constructed characteristics of a person depending on his/her biological sex. These characteristics include the norms, behaviors, and roles associated with being a woman, man, girl or boy (WHO, 2023). Gender equality means that no one should face discrimination based on his/her gender in accessing opportunities, resources and services (UNDP, 2008).

It is important to ensure gender equality in the field of education, as in all areas of social life. The education system has an effective role in providing equal opportunities to everyone and combating gender based stereotypes, because education is a very powerful tool in changing attitudes and behaviors. It is inevitable that teachers' attitudes towards gender equality affect students' personality development, their perceptions of themselves and their environment, their values, attitudes and beliefs. This research aimed to develop a valid and reliable measurement tool to determine teachers' attitudes towards gender equality according to students' perceptions (The scale will hereinafter be referred to as TATGES for short).

Methodology

A systematic approach was followed in the development of the measurement tool. 26 draft items were written by examining the literature on gender equality attitudes. Expert opinions was received regarding the items in the draft scale item pool. Exploratory and confirmatory factor analyzes were conducted on the pilot application

results. 1830 high school students, who are studying in high schools in Konya central districts, determined by random cluster sampling method constituted the sample of the scale development process. This sample was randomly divided into two, half of which was used for exploratory factor analysis and the other half for confirmatory factor analysis.

During the EFA analysis process, four overlapping items with factor loadings below 0.40 were removed from the analyzes one by one and the analyzes were performed again. One item was removed from the model by the CFA analysis, because its standardized path coefficient was low. Expert opinions were received for each item extraction.

Findings

As a result of EFA and CFA, it was determined that the scale consists of 21 items and 4 sub-dimensions. These sub-dimensions are named "Vocational Orientation", "Class Participation", "Personal Rights and Qualifications" and "Responsibility Consciousness" based on the literature. The total variance explained was found to be 54.564%. There was a positive, statistically significant relationship between all sub-dimension scores of TATGES ($p < .01$). Accordingly, it can be assumed that the sub-dimensions of TATGES measure the same structure. When TATGES's path diagrams related to CFA were examined, it was seen that the standardized path coefficients of the items were between .52 and .75. According to these results, the items of the scale have sufficient predictive power. The fit index values of the CFA results of the four-factor structure of TATGES shows that the relevant model is at an acceptable level. The fit indices of TATGES, which was also tested with second-level CFA, are sufficient and at an acceptable level.

In order to determine the criterion validity of TATGES, the Teachers' Ethical Values Scale According to Student Perception, developed by Gündüz and Coşkun (2012), was used. A significant negative relationship was found between the sub-dimensions and total scores of both scales ($p < .01$). According to these results, it can be assumed that TATGES provides criterion validity.

According to the findings regarding reliability, there is a significant difference between the upper and lower group item score averages of the TATGES items. Therefore, it can be assumed that TATGES distinguishes individuals with high scores from its sub-dimensions and individuals with low scores. The item-total score correlation of the scale items is between .414 and .660, and Cronbach's alpha internal consistency coefficient values are .817 for the "Vocational Orientation" sub-dimension; .859 for the "Class Participation" sub-dimension; .718 for the "Personal Rights and Qualifications" sub-dimension; and for the "Responsibility Consciousness" sub-dimension it is .664.

The internal consistency coefficient of TATGES was determined as .903.

The reliability of TATGES regarding stable measurements was tested with the test-retest method. With Pearson product-moment correlation analysis, it was found that there was a significant relationship between the two applications.

Conclusion and Suggestions

The four-dimensional structure of TATGES revealed by EFA, was tested with CFA and it was understood that the fit values were at an acceptable level. It has been accepted that TATGES represents teachers' Attitudes Towards Gender Equality. It was observed that the internal consistency coefficients of the sub-dimensions of TATGES were at a good level.

As a result, in the light of the analyzes and expert opinions, it can be said that the items of TATGES can measure the quality they are intended to measure, the construct validity of the scale is sufficient and it provides stable measurements. Considering all the findings regarding developed scale, it can be concluded that TATGES is a valid and reliable scale. In addition, the developed scale can be tested on samples consisting of different students and used to obtain data that will contribute to the determination of teachers' attitudes towards gender equality. Thus, significant contributions to the field can be made by increasing the number of studies on gender equality, which are quite limited in both domestic and foreign literature.